

بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی

مهدی چرمچیان لنگرودی^{۱*}، نجمه اسپهبدی نیا^۲

تاریخ دریافت: ۱۰ شهریور ۹۳

تاریخ پذیرش: ۱۴ دی ۹۳

چکیده

شوراهای اسلامی روستایی از مهم‌ترین تشکلهای و نهاد غیردولتی هستند که زمینه‌های مشارکت مردم در برنامه‌های ترویجی را مهیا می‌سازند و نقش مهمی در اجرا و به هدف رساندن برنامه‌های ترویجی پیرامون توسعه پایدار روستایی دارند. هدف کلی این تحقیق، بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی است. برآورد حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران انجام شد. نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای در این مطالعه به‌کاربرده شد و ۲۳۵ عضو شورای اسلامی شهرستان ساری انتخاب شدند. روش‌شناسی تحقیق، ترکیبی از روش‌های کمی و توصیفی-استنباطی بود و مقدار آلفای کرونباخ و تتای ترتیبی به ترتیب ۰/۷۸ و ۰/۷۷ به دست آمد. میانگین سنی اعضای شوراهای اسلامی شهرستان ساری ۴۲ سال بود و از نظر میزان تحصیلات ۳۹/۳ اعضای شوراها دیپلم داشتند. میانگین سابقه عضویت در شورا هفت سال و ۹۱/۶ درصد اعضای شورا در روستا ساکن بودند. کشت محصولات جدید زراعی و باغی، بیمه نمودن محصولات زراعی و باغی و کاشت زراعی مکانیزه و استفاده از انواع کودهای زراعی در رتبه‌های اول تا سوم تمایل اعضای شورای اسلامی به نوآوری و نوپذیری بود. نتایج رگرسیون گام‌به‌گام نشان داد که ۴۲/۹ درصد از تغییرات مربوط به مشارکت ترویجی شوراها را نوپذیری، ارتباطات، امور اجتماعی، نیاز آموزشی و شرکت در جلسات آموزشی تبیین می‌نماید. بیشترین اثر بر مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی را امور اجتماعی با ضریب مسیر ۰/۳۰۸ داشت.

واژه‌های کلیدی: توسعه پایدار، روستا، شورا، مشارکت.

۱ - کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری، ساری، ایران.

۲ - استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری، ساری، ایران.

*- نویسنده مسئول: (Mcharmchian2004@yahoo.com)

مقدمه

تشکیل شوراهای اسلامی به عنوان یک تشکل مردمی در نواحی روستایی، اقدامی بسیار مؤثر در فرآیند مردم‌سالاری و مشارکت مردم در سرنوشت خویش محسوب می‌شود. بنابراین انتخاب شوراهای اسلامی روستایی از دل روستا بسیار مهم بوده هست؛ به این دلیل که این افراد از مشکلات و موانعی که در محیط روستا وجود دارد با خبر بوده و با تمام وجود خواستار این هستند که موانع و مشکلات را بر اساس اولویت برطرف کنند (رضوانی، ۱۳۸۳). برنامه‌های ترویج روستایی مبتنی بر تشکل‌ها می‌تواند به صورت مؤثر در مفاهیم روستا قرار گیرد (کوریولی و همکاران^۱، ۱۹۹۹). البته این برنامه‌های ترویجی مبتنی بر تشکل‌ها مانند شوراهای اسلامی باید در راستای توسعه پایدار روستایی باشد.

مشارکت به مفهوم ایفای نقش توسط مردم در فرآیندهای تصمیم‌گیری، اجرای برنامه‌ها، شریک شدن در منافع حاصل از برنامه‌های توسعه و همکاری در ارزیابی برنامه‌های مذکور است (شعبانعلی‌فمی و همکاران، ۱۳۸۳). مشارکت، فرآیند درگیری در موقعیت‌های گروهی داوطلبانه و شرکت مردم محلی در برنامه‌ریزی یا تصمیم‌گیری برای اموری است که بر معیشت یا محیط آنان تأثیر می‌گذارد و آنان را برمی‌انگیزد تا برای دستیابی به هدف‌های گروهی با پذیرش مسئولیت، یکدیگر را یاری دهند (علوی تبار، ۱۳۷۹، مؤسسه توسعه روستایی ایران، ۱۳۸۱ و مایورل و همکاران^۲، ۲۰۰۷).

مشارکت ترویجی شوراها پیرامون توسعه پایدار روستایی در زمینه‌های طرح هادی و تأسیسات زیربنایی و عمومی و روستایی (استعلاجی، ۱۳۸۰)، بهداشت عمومی (نوبخت حقیقی، ۱۳۷۹)، سرمایه‌گذاری و اشتغال در نواحی روستایی (مهری دوست وفضلی، ۱۳۷۹)، نقش زنان و جوانان روستایی در اقتصاد روستا با تأکید به اشتغال (مهری دوست وفضلی، ۱۳۷۹)، توسعه پایدار و یکپارچه‌سازی (استعلاجی، الف ۱۳۸۰)، بیمه و انواع آن (اسماعیل پور، ۱۳۸۰)، مدیریت و برنامه‌ریزی محلی و منطقه‌ای (استعلاجی و مسلمی، ۱۳۸۰)، اهمیت اقتصاد روستایی و بازار رسانی نقش شورای اسلامی در سازمان‌دهی کشاورزی (مهری دوست، ۱۳۷۹)، آشنایی با شیوه جلب مشارکت‌های مردمی (نوبخت حقیقی، ۱۳۷۹)، آشنایی با اعتبارات و منابع اعتباری (اسماعیل پور، ۱۳۷۹)، همکاری در برگزاری کلاس‌های آموزشی، ترویجی و مشارکتی، ارائه نیازها و پیشنهادهای آموزشی و ترویجی روستای خود و تشویق مردم برای تشکیل گروه‌های کاری (حامدی، ۱۳۷۹؛ صالحی، ۱۳۷۸) می‌باشد.

توسعه پایدار روستایی عبارت از فرآیند کمک به مردم روستایی از طریق اولویت‌بندی نیازهایشان، فعال نمودن آن و سرمایه‌گذاری در زمینه ایجاد زیرساخت‌ها و ارائه خدمات اجتماعی، برقراری عدالت و برابری با توجه به ظرفیت‌های محلی و رفتارهایی به خلاف همه بی‌عدالتی‌های گذشته و تضمین سلامتی و امنیت آن‌ها به‌ویژه زنان است (ساردف^۳، ۲۰۰۵). حسین کریم و هاشمی (۱۳۸۸) چالش‌های توسعه پایدار روستایی از نظر روستاییان را چنین بیان کرده‌اند: چالش‌های

1 - Corioli
2 - Maurel
3 - Sardf

پایداری مناطق جنگلی، آب‌وخاک، چالش‌های طرح‌های عمرانی دولتی، چالش‌های استفاده پایدار از ذخایر محیط، چالش‌های اشتغال و درآمد، محیط نهادی، بهداشت و رفتار مطمئن با سموم و مواد شیمیایی چالش‌های اشکال پایدار سکونت‌های انسانی. رضوانی (۱۳۸۳) بررسی و شناخت کمبودها، نیازها و نارسایی‌های روستا و تهیه طرح‌ها و پیشنهادهای برای روستاها را مهم تلقی کرده است. بنار (۱۳۸۱) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که بسیاری از امور آموزشی و ترویجی را می‌توان به شوراها واگذار نمود.

نومسا و همکاران^۱ (۲۰۱۱) هدف از تحقیق خود را چنین بیان کرده‌اند: تعیین برگ خریدهای توسعه برای توسعه بهینه از منابع، در درجه اول نیاز به مشارکت در پروژه، مالکیت اعضا در پروژه و رهبری پروژه، به‌منظور پایداری بیشتر در پروژه‌هاست؛ بنابراین مشارکت در دستیابی به امنیت غذایی، کاهش فقر و کاهش هزینه نگهداری محیط‌زیست کمک می‌کند. ورمزیری و حسینی^۲ (۲۰۰۹) به این نتیجه رسیده‌اند: که برخلاف نگرش آن‌ها، مردم روستایی تمایل به مشارکتی بسیار بالا داشته، اگرچه آن‌ها بسیار فقیر هستند. باین‌وجود، علی‌رغم تمایل بالای مردم روستایی نسبت به مشارکت، زیرساخت‌های مناسب برای ادامه همکاری داوطلبانه در بخش کشاورزی و سایر موارد وجود ندارد.

کلانتری و همکاران^۳ (۲۰۰۸) سه فضای مناسب برای رسیدن به توسعه پایدار روستایی را اقتصاد، محیط و جامعه بیان کرده‌اند. فرناندو^۴ (۲۰۰۸) نیز برای رسیدن به توسعه روستایی سه بعد زیر را بیان می‌کند: ۱- ابعاد اقتصادی: ظرفیت‌ها و فرصت‌ها برای مشارکت و بهره‌مندی از روند رشد ۲- ابعاد اجتماعی: محیط توسعه اجتماعی ۳- ابعاد سیاسی: ظرفیت‌ها و فرصت‌ها برای مشارکت در روند سیاسی. آکابایاشی^۵ (۲۰۰۳) در تحقیق خود به این نتیجه رسید که ویژگی‌های فردی مانند جنسیت، سن بالاتر، رشد ایده‌ها و آشنایی افراد با فرآیند مشارکت و توجه به مشکلات و کسب اطلاعات از تلاش‌ها و فعالیت‌های گذشته افراد و دولت‌ها از جمله عوامل مهم مشارکت هستند. ریچادسون و همکاران^۶ (۲۰۰۳) در تحقیق خود به این نتیجه رسیده‌اند که تلاش و کوشش آموزشگران ترویج برای شناسایی درست موانع مشارکت، می‌تواند از ترک کردن برنامه‌ها به‌وسيله افراد جلوگیری کند. همچنین نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که پایین بودن سطح تحصیلات، بیکاری و پایین بودن وضعیت اقتصادی باعث کاهش اعتماد به نفس و در نتیجه کاهش مشارکت افراد در برنامه‌های مربوط می‌شود.

هدف کلی تحقیق حاضر، واکاوی مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی بوده و در این بین اهداف اختصاصی شامل:

۱- تعیین چارچوب نظری مرتبط با مشارکت شوراهای اسلامی برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی بر اساس

تجارب کشورهای مختلف

1 - Nomsa

2 - Varmazyari and Hosseini

3 - Kalantari

4 - Fernando

5 - Akabayashi

6 - Richardson

۲ - فاصله رتبه‌بندی زمینه‌های مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی

۳- شناسایی ویژگی‌های فردی، اجتماعی، اقتصادی، آموزشی و حرفه‌ای اعضای شورای اسلامی روستایی شهرستان ساری

۴- شناسایی قابلیت‌های فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی و آموزشی موجود در روستاهای شهرستان ساری

۵- نقش متغیرهای مستقل مؤثر بر مشارکت شوراهای اسلامی شهرستان ساری در زمینه کشاورزی برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی می‌باشد.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر به روش توصیفی همبستگی انجام گرفته است. جمعیت مورد مطالعه، شامل اعضای شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری به تعداد ۱۰۳۲ عضو است. حجم نمونه‌ها با توجه به فرمول کوکران ۲۱۴ نفر و نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه‌ای انجام شده است. با توجه به هدف مطالعه، واکاوی زمینه‌های مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی، متغیر وابسته در این تحقیق مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی در نظر گرفته شده است. متغیرهای مستقل عبارتند از: ویژگی‌های فردی، ویژگی‌های روستا، ویژگی‌های اقتصادی، ویژگی‌های اجتماعی، ویژگی‌های حرفه‌ای، ویژگی‌های آموزشی. برای جمع‌آوری اطلاعات میدانی از پرسشنامه استفاده شده است. همچنین به منظور تعیین روایی و پایایی پرسشنامه، از نظرات اساتید ترویج و آموزش کشاورزی استفاده شد. در راستای تعیین اعتبار ابزار تحقیق، تعداد ۳۰ پرسشنامه بین اعضای شوراهای اسلامی روستایی شهرستان قائم‌شهر توزیع شد. با استفاده از نرم‌افزار SPSS آلفای کرونباخ و تتای ترتیبی محاسبه شده به ترتیب ۷۸، ۷۷ درصد به دست آمد که نشان‌دهنده میزان اعتبار، قابل قبول پرسشنامه است.

نتایج و بحث

ویژگی فردی و اقتصادی اعضای شوراها

میانگین سن اعضای شوراهای مورد مطالعه ۴۲/۳ بوده و ۴۲/۲ درصد در بازه سنی ۴۱ تا ۵۰ سال قرار دارند. ۳۹/۳ درصد از شوراها در این تحقیق، دارای مدرک تحصیلی دیپلم و ۲۲/۳ درصد کمتر از دیپلم بوده است. اکثر اعضاء شوراها (۹۱/۶ درصد) در روستا ساکن بوده و ۴/۷ درصد از آن‌ها در مرکز بخش و ۳/۷ درصد آن‌ها در شهرستان ساکن بودند. اکثریت شوراهای اسلامی شهرستان ساری (۷۳/۱ درصد) به صورت نیمه وقت و به عنوان شغل دوم و ۲۶/۹ درصد آن‌ها به صورت شغل اصلی در حال فعالیت هستند. درآمد ۷۵ درصد از اعضای شوراها زیر یک میلیون تومان می باشد. نتایج نشان داد که ۱۷/۵ درصد یک تا چهار سال عضو شورا، ۵۴/۶ درصد شوراها پنج تا هشت سال عضو شورا هستند، ۲۱/۶ درصد نه تا دوازده سال عضو شورا و ۴/۱ درصد بیشتر از هفده سال عضو شورا هستند. همچنین کشاورزی اکثر روستاهای شهرستان ساری (۸۶/۲ درصد) به صورت نیمه مکانیزه بوده و ۱۳/۸ درصد کشاورزی مکانیزه بوده است.

رتبه بندی مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی در برنامه های آموزشی پیرامون توسعه پایدار روستایی

جدول ۱ بیانگر آن است که آموزش در مورد پاک سازی محیط زیست، مشارکت در تدوین برنامه ترویجی و تأمین امکانات بهداشتی در رتبه های اول تا سوم مشارکت اعضای شورای اسلامی بود.

جدول ۱- رتبه بندی مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی در برنامه های آموزشی

مرحله	تعداد	میانگین رتبه- ای	انحراف معیار	درصد ضریب تغییرات	رتبه
آموزش در مورد پاک سازی محیط زیست	۲۲۶	۳/۶۱	۰/۹۴	۲۶/۰۴	۱
مشارکت در تدوین برنامه ترویجی	۲۲۶	۳/۴۰	۰/۹۰	۲۶/۴۷	۲
تأمین امکانات بهداشتی	۲۲۶	۳/۶۰	۰/۹۶	۲۶/۶۷	۳
تسهیل گری و جلب مشارکت	۲۲۶	۳/۵۰	۰/۹۶	۲۷/۴۳	۴
تشخیص و شناسایی مشکلات	۲۲۶	۳/۵۴	۰/۹۸	۲۷/۶۸	۵
طرح های هادی و تأسیسات زیر بنایی	۲۲۶	۳/۶۰	۱/۱۲	۳۱/۱۱	۶
انتقال آموزه های آموزشی	۲۲۶	۳/۳۷	۱/۰۵	۳۱/۱۶	۷
آموزش در بخش حفاظت از مرتع	۲۲۶	۳/۲۷	۱/۰۳	۳۱/۸۹	۸
سرمایه گذاری و اشتغال	۲۲۶	۳/۲۳	۱/۰۳	۳۱/۸۹	۹

* خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، خیلی زیاد (۵)

مأخذ: یافته های تحقیق

رتبه‌بندی نیاز آموزشی شوراهای اسلامی به‌عنوان مبحث مهم در مشارکت ترویجی شوراها

جدول ۲ بیانگر آن است که باغبانی و زراعت روستاییان، اصول مکاتبات اداری و منابع طبیعی و حفاظت از مرتع در رتبه‌های اول تا سوم نیازهای آموزشی اعضای شوراهای اسلامی بود.

جدول ۲- رتبه‌بندی نیاز آموزشی اعضای شوراهای اسلامی مورد مطالعه

مرحله	تعداد	میانگین رتبه‌ای	انحراف معیار	درصد ضریب تغییرات	رتبه
باغبانی و زراعت روستاییان	۲۲۶	۳/۸۱	۰/۸۶	۲۲/۵۸	۱
اصول مکاتبات اداری	۲۲۶	۳/۵۰	۰/۹۶	۲۷/۴۳	۲
منابع طبیعی و حفاظت از مرتع	۲۲۶	۳/۵۴	۰/۹۸	۲۷/۷۰	۳
بهداشت عمومی	۲۲۶	۳/۷۵	۱/۰۷	۲۸/۵۳	۴
امور دامی	۲۲۶	۳/۵۰	۱/۰۶	۳۰/۳۰	۵
ترویج و منابع طبیعی	۲۲۶	۳/۲۳	۱/۰۱	۳۱/۲۷	۶

* خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، خیلی زیاد (۵)

مأخذ: یافته‌های تحقیق

رتبه‌بندی تمایل شوراها به نوآوری و نوپذیری در زمینه کشاورزی

جدول ۳ بیانگر آن است که کشت محصولات جدید زراعی و باغی، بیمه نمودن محصولات زراعی و باغی و کاشت زراعی مکانیزه و استفاده از انواع کودهای زراعی در رتبه‌های اول تا سوم تمام اعضای شورای اسلامی به نوآوری و نوپذیری بود.

جدول ۳- رتبه‌بندی پذیرش نوآوری از نظر شوراها

مرحله	تعداد	میانگین رتبه‌ای	انحراف معیار	درصد ضریب تغییرات	رتبه
کشت محصولات جدید زراعی و باغی	۲۲۶	۳/۶۶	۰/۹۲	۲۵/۱۳	۱
بیمه نمودن محصولات زراعی و باغی	۲۲۶	۳/۷۳	۱/۰۳	۲۷/۶۱	۲
کاشت زراعی مکانیزه و استفاده از انواع کودهای زراعی	۲۲۶	۳/۶۴	۱/۰۶	۲۹/۱۲	۳
کاشت باغی مکانیزه و استفاده از انواع کودهای باغی	۲۲۶	۳/۶۲	۱/۱۶	۳۲/۰۴	۴
بازاریابی محصولات کشاورزی و دامی	۲۲۶	۳/۴۹	۱/۱۳	۳۲/۳۷	۵
معرفی انواع مختلف دامها	۲۲۶	۳/۲۰	۱/۱۰	۳۴/۳۷	۶

* خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، خیلی زیاد (۵)

مأخذ: یافته‌های تحقیق

رتبه‌بندی مشوق‌ها که در جلب مشارکت و ادامه فعالیت شوراهای نقش دارند

جدول ۴ بیانگر آن است که ارتباط با ارگان‌های دخیل در روستا، درخواست مسئولین و شرکت در کلاس‌های توجیهی، آموزشی و ترویجی در رتبه‌های اول تا سوم مشوق‌ها در جلب مشارکت اعضای شورای اسلامی بود.

جدول ۴- رتبه‌بندی مشوق‌ها که در جلب مشارکت و ادامه فعالیت شوراهای نقش دارد

مرحله	تعداد	میانگین رتبه‌ای	انحراف معیار	درصد ضریب تغییرات	رتبه
ارتباط با ارگان‌های دخیل در روستا	۲۲۶	۳/۸۰	۰/۸۷	۲۲/۹۰	۱
درخواست مسئولین	۲۲۶	۳/۷۳	۰/۹۰	۲۴	۲
شرکت در کلاس‌های توجیهی، آموزشی و ترویجی	۲۲۶	۳/۸۰	۰/۹۳	۲۴/۴۷	۳
کمک به مردم و انگیزه‌های اجتماعی	۲۲۶	۳/۸۵	۰/۸۸	۲۴/۵۹	۴
حس هم‌نوع دوستی	۲۲۶	۳/۷۶	۱/۰۴	۲۷/۶۵	۵
انگیزه‌های مادی	۲۲۶	۳/۲۷	۱/۱۲	۳۴/۲۵	۶

* خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، خیلی زیاد (۵)

مأخذ: یافته‌های تحقیق

رتبه‌بندی میزان مشارکت شوراهای در امور اجتماعی و عمومی روستا

جدول ۵ بیانگر آن است که شرکت در مراسم جشن و عزای مردم روستا، بهره‌گیری و بسیج نمودن مردم برای حل مشکلات روستا و حل مشکلات بهداشت و درمان روستاییان در رتبه‌های اول تا سوم مشارکت اعضای شورای اسلامی در امور اجتماعی بود.

جدول ۵- رتبه‌بندی میزان مشارکت شوراهای در امور اجتماعی

مرحله	تعداد	میانگین رتبه‌ای	انحراف معیار	درصد ضریب تغییرات	رتبه
شرکت در مراسم جشن و عزای مردم روستا	۲۲۶	۴/۱۸	۰/۸۱	۱۹/۳۷	۱
بهره‌گیری و بسیج نمودن مردم برای حل مشکلات روستا	۲۲۶	۳/۷۸	۰/۹۳	۲۴/۶۰	۲
حل مشکلات بهداشت و درمان روستاییان	۲۲۶	۳/۶۶	۰/۹۷	۲۶/۵۰	۳
کمک به نیازمندان روستا	۲۲۶	۳/۷۴	۱/۰۱	۲۷	۴
عضویت در سازمان‌ها و تشکل‌های دیگر	۲۲۶	۲/۹۷	۱/۱۱	۳۷/۳۷	۵

* خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، خیلی زیاد (۵)

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۶ بیانگر آن است که شهر و مرکز بخش، روستاییان و ارتباط با سازمان مربوطه خود در رتبه‌های اول تا سوم ارتباط اعضای شورای اسلامی بود.

جدول ۶- رتبه‌بندی ارتباط شوراهای روستاییان و محیط خارج از روستا

مرحله	تعداد	میانگین رتبه‌ای	انحراف معیار	درصد ضریب تغییرات	رتبه
شهر و مرکز بخش	۲۲۶	۳/۹۱	۰/۸۳	۲۱/۲۲	۱
روستاییان	۲۲۶	۴/۱۷	۰/۹۲	۲۲/۰۶	۲
سازمان مربوطه خود	۲۲۶	۳/۷۷	۰/۹۵	۲۵/۱۹	۳
مدیریت جهاد کشاورزی	۲۲۶	۳/۵۹	۰/۹۹	۲۷/۵۷	۴
مروج جهاد کشاورزی	۲۲۶	۳/۴۸	۱/۰۰	۲۸/۷۳	۵
نشریات	۲۲۶	۲/۶۷	۱/۰۱	۳۷/۸۲	۶

* خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، خیلی زیاد (۵)
مأخذ: یافته‌های تحقیق

آزمون فرضیه‌های همبستگی

با توجه به اینکه تعداد طبقات متغیرهای: ویژگی روستا، ویژگی آموزشی، ویژگی حرفه‌ای، ویژگی اجتماعی، ویژگی اقتصادی زیاد بوده است بنابراین ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد (میلر^۱، ۱۹۹۸). در جدول ۷، همبستگی بین متغیرهای تحقیق و ترویج و مشارکت ترویجی شوراهای نشان داده شده است.

بنابراین بر طبق جدول ۷ ملاحظه می‌شود که رابطه معنی‌داری بین مشارکت ترویجی با متغیرهای سال‌های عضویت را در سطح ۹۵ درصد وجود دارد. به علاوه متغیرهای مستقل مساحت زمین‌های زراعی و آبی، نیاز آموزشی، نوپذیری و مشوق‌ها، امور اجتماعی و ارتباط با مشارکت ترویجی رابطه مستقیم و معنی‌دار در سطح ۹۵ درصد داشتند.

تحلیل رگرسیون چندگانه

به منظور تعیین نقش عوامل مختلف بر مشارکت ترویجی شوراهای روستایی توسعه پایدار روستایی از رگرسیون خطی گام به گام استفاده شد. بدین ترتیب که اثر همه متغیرهای (ویژگی‌های آموزشی، نوپذیری و مشوق‌ها، امور اجتماعی و ارتباط، سال‌های عضویت، مساحت زراعی و آبی، تحصیلات و شرکت در جلسات ترویجی) که همبستگی معنی‌داری با متغیر وابسته (بر مشارکت ترویجی شوراهای روستایی توسعه پایدار روستایی) داشتند مورد مطالعه قرار گرفت. این عوامل در مجموع ۴۲/۹ درصد از تغییرات مربوط به مشارکت ترویجی شوراهای روستایی را تبیین می‌کند.

جدول ۷- همبستگی متغیرهای تحقیق و مشارکت ترویجی

متغیر	rs	P
نیازهای آموزشی	۰/۳۷۱**	۰/۰۰۰
نوآوری و نوپذیری	۰/۴۷۲**	۰/۰۰۰
مشوقها	۰/۴۰۶**	۰/۰۰۰
امور اجتماعی	۰/۵۲۳**	۰/۰۰۰
ارتباط	۰/۴۱۲**	۰/۰۰۰
سالهای عضویت در شورا	۰/۱۵۱*	۰/۰۲۶
مساحت زراعی	۰/۱۸۴**	۰/۰۰۹
مساحت آبی	۰/۲۹۲**	۰/۰۰۰

**P= ۰/۰۱ * P=۰/۰۵

جدول ۸- ضرایب تعیین متغیرهای تأثیرگذار بر مشارکت ترویجی در رگرسیون گام به گام

گام	متغیر	ضریب همبستگی R ²	ضریب تعیین (R ²)	ضریب تعیین تعدیل شده (R ² Adjusted)	F	sig
۱	نو پذیری	۰/۵۷۵	۰/۳۳۰	۰/۳۲۴	۵۰/۰۶	۰/۰۰۰
۲	ارتباطات	۰/۶۲۳	۰/۳۸۸	۰/۳۸۰	۴۲/۸۱	۰/۰۰۰
۳	امور اجتماعی	۰/۴۹۵	۰/۲۴۵	۰/۲۴۲	۶۶/۲۶	۰/۰۰۰
۴	نیاز آموزشی	۰/۶۵۴	۰/۴۲۷	۰/۴۱۷	۳۷/۶۱	۰/۰۰۰
۵	شرکت در جلسات ترویجی	۰/۶۶۶	۰/۴۴۳	۰/۴۲۹	۳۱/۸۱	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

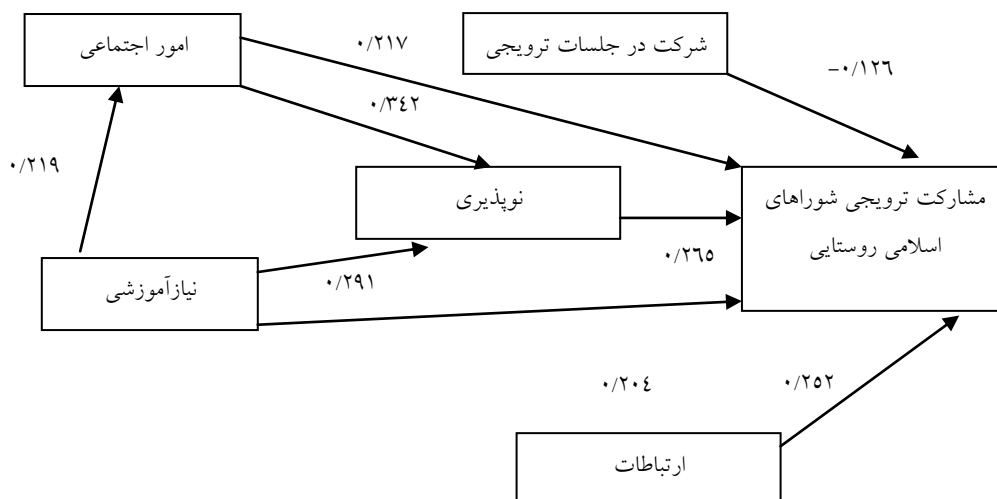
جدول ۹- نقش متغیرهای مستقل بر مشارکت ترویجی شوراهای گام به گام

متغیر	ضریب غیراستاندارد B	ضریب استاندارد شده Beta	t	Sig
عدد ثابت	۱/۷۱	-	۷/۷۰	۰/۰۰۰
نو پذیری	۰/۲۰	۰/۲۶۵	۴/۳۱	۰/۰۰۰
ارتباطات (X2)	۰/۲۵	۰/۲۵۲	۴/۱۶	۰/۰۰۰
امور اجتماعی (X3)	۰/۲۱	۰/۲۱۷	۳/۳۳	۰/۰۰۰
نیاز آموزشی (X4)	۰/۲۰	۰/۲۰۴	۳/۵۵	۰/۰۰۰
شرکت در جلسات ترویجی (X5)	۰/۲۰	۰/۱۲۶	-۲/۳۱	۰/۰۲۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مدل مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی

مدل مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی مطابق شکل ۱ به دست آمد. بر طبق جدول ۱۰، بیشترین اثر بر مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی را امور اجتماعی با ضریب مسیر ۰/۳۰۸ داشت. همچنین بر مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی، نیاز آموزشی با ضریب مسیر ۰/۳۰۱ اثر داشت.

شکل ۱- مدل مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی

جدول ۱۰- اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل در تحلیل مسیر مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی

مسیر	مستقیم	غیرمستقیم	کل
از نو پذیری به مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی	۰/۲۶۵	-	۰/۲۶۵
از ارتباطات به مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی	۰/۲۵۲	-	۰/۲۵۲
از شرکت در جلسات ترویجی به مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی	-۰/۱۲۶	-	-۰/۱۲۶
از امور اجتماعی به مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی	۰/۲۱۷	۰/۰۹۱	۰/۳۰۸
از نیاز آموزشی به مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی	۰/۲۰۴	۰/۰۹۷	۰/۳۰۱

نتیجه گیری

در تحقیق حاضر رابطه‌ی نیاز آموزشی شوراها و شرکت در جلسات ترویجی با مشارکت معنی‌دار گردید. این متغیر مستقل با ضریب ۰/۲۰ وارد مدل رگرسیونی گردید. با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر می‌توان بیان کرد که برای اجرا و برنامه‌ریزی در جهت توسعه پایدار روستایی نیاز است که ابتدا نیازهای جامعه شناسایی و سپس در راستای آن برنامه‌های اجرایی در سطح توسعه طراحی شود و دوره‌های آموزشی مناسب و مفید اجرا شود تا بتوان با تکیه بر آن به هدف اصلی واکاوی زمینه‌های مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی تحقیق یافته است.

بیشترین اثر بر مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی مربوط به امور اجتماعی با ضریب مسیر ۰/۳۰۸ بوده است. فمی و همکارانش (۱۳۸۳) به نقل از (اوآکلی^۱ و همکاران، ۱۹۹۱) یکی از موانع مشارکت را موانع اجتماعی می‌دانند. واری^۲ (۲۰۰۴) نوع کار و فعالیت سازمان‌های اجتماعی یکی از عوامل تأثیرگذار در مشارکت دانست. با توجه به مطالب فوق می‌توان بیان کرد که برای رسیدن به مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی باید به ویژگی‌های اجتماعی توجه نمود.

در تحقیق حاضر رابطه بین سال‌های عضویت، مساحت زراعی و مساحت اراضی آبی با مشارکت معنی‌دار گردید. ریچاردسون و همکاران^۳ (۲۰۰۳) مناسب نبودن وضعیت اقتصادی باعث کاهش مشارکت تلقی کرده‌اند. خدارحم‌بزی و صلاح هدایتی (۱۳۸۹) عملکرد شوراها در سطح خوبی دانسته به جزء در مواردی که با کمبود یا نبود اعتبارات و امکانات لازم مواجه بوده‌اند. واری^۴ (۲۰۰۴) معتقد است حمایت‌های مالی و تأمین بودجه از عوامل مهم در مشارکت می‌باشد.

1 - Oakley

2 - Vari

3 - Richardson

4 - Vari

در تحقیق حاضر رابطه بین نوپذیری با مشارکت معنی‌دار گردید؛ و رابطه مشوق‌ها با مشارکت معنی‌دار نگردید. این متغیر با ضریب ۰/۲۰ وارد مدل گردید. عبدالمهی (۱۳۸۴)، نیز در تحقیق خود بیان کرده که مشوق‌ها در مشارکت برنامه‌های ترویجی و توسعه پایدار روستایی نقش دارند. سویان سون (۱۳۷۰) نیز معتقد است بهبود فنون و روش‌های کشاورزی سبب افزایش سطح زندگی روستاییان شده است. با توجه به اهمیت پذیرش نوآوری و نوپذیری و مشوق‌ها در مشارکت می‌توان با استناد بر آن به هدف اصلی یعنی تحقیق واکاوی زمینه‌های مشارکت ترویجی شوراهای اسلامی روستایی شهرستان ساری پیرامون توسعه پایدار روستایی رسید.

پیشنهادها

با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر، پیشنهادها زیر قابل‌ذکر است:

- با توجه به اینکه ویژگی حرفه‌ای بر مشارکت ترویجی شوراها مؤثر است بنابراین باید ویژگی‌های حرفه‌ای اعضای شورا مانند مشارکت آن‌ها در کشت محصولات جدید زراعی و باغی، بیمه نمودن محصولات زراعی و باغی، کاشت زراعی مکانیزه و استفاده از انواع کودهای زراعی، کاشت باغی مکانیزه و استفاده از انواع کودهای باغی، بازاریابی محصولات کشاورزی و دامی و معرفی انواع مختلف دام‌ها موردتوجه قرار گیرد.

- با توجه به اینکه ویژگی اجتماعی بر مشارکت ترویجی شوراها مؤثر است بنابراین توصیه می‌شود از ویژگی‌های اجتماعی اعضای شورا در بخش امور اجتماعی مانند مشارکت آن‌ها در شرکت در مراسم جشن و عزای مردم روستا، بهره‌گیری نمود و مردم را برای حل مشکلات روستا بسیج نمود. حل مشکلات بهداشت و درمان روستاییان، کمک به نیازمندان روستا، عضویت در سازمان‌ها و تشکل‌های دیگر نیز بایستی مورد توجه قرار گیرد.

- با توجه به اینکه نیاز آموزشی بر مشارکت ترویجی شوراها مؤثر است بنابراین، توصیه می‌گردد نیاز آموزشی اعضای شوراها در زمینه موضوعاتی مانند باغبانی و زراعت روستاییان، اصول مکاتبات اداری، منابع طبیعی و حفاظت از مرتع، بهداشت عمومی، امور دامی، ترویج و منابع طبیعی است موردتوجه قرار گیرد.

- با توجه رابطه معنی‌دار بین مشوق‌ها و مشارکت ترویجی شوراها در زمینه توسعه پایدار روستایی می‌توان گفت ارتباط با ارگان‌های دخیل در روستا، درخواست مسئولین، شرکت در کلاس‌های توجیهی، آموزشی و ترویجی در جلب مشارکت ترویجی موردتوجه قرار گیرد. با توجه به اینکه شرکت در جلسات ترویجی در میزان مشارکت ترویجی اعضای شوراهای اسلامی در زمینه توسعه پایدار روستایی نقش منفی داشتند بنابراین، توصیه می‌گردد که این جلسات مورد بازنگری قرار گیرد تا بتوانند نقش مثبت خود را ایفا نمایند.

- با توجه به اینکه تحصیلات و تعداد سال‌های عضویت در میزان مشارکت اعضای شوراهای اسلامی در زمینه توسعه پایدار روستایی مؤثر است ضرورت دارد این عوامل در مشارکت ترویجی اعضای شورای اسلامی مورد توجه قرار گیرد.

منابع

- استعلاجی، ع. ۱۳۸۰. توسعه پایدار و یکپارچه‌سازی. معاونت ترویج و مشارکت مردمی (دفتر مشارکت و بسیج مردمی). چاپ اول.
- استعلاجی، ع. ۱۳۸۰. طرح هادی و تأسیسات زیربنایی و عمومی و روستایی. معاونت ترویج و مشارکت مردمی (دفتر مشارکت و بسیج مردمی). چاپ اول.
- استعلاجی، ع. و مسلمی، ع. ۱۳۸۰. مدیریت و برنامه‌ریزی محلی و منطقه‌ای. معاونت ترویج و مشارکت مردمی (دفتر مشارکت و بسیج مردمی). چاپ اول.
- اسماعیل‌پور، ن. ۱۳۸۰. بیمه و انواع آن. معاونت ترویج و مشارکت مردمی (دفتر مشارکت و بسیج مردمی). چاپ اول.
- اسماعیل‌پور، ن. ۱۳۷۹. آشنایی با اعتبارات و منابع اعتباری. معاونت ترویج و مشارکت مردمی (دفتر مشارکت و بسیج مردمی). چاپ اول.
- بنار، ر. ۱۳۸۱. بررسی ظرفیت مسئولیت‌پذیری شوراهای اسلامی روستایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس.
- حسین کریم، م. و هاشمی، ا. ۱۳۸۸. نظرسنجی از روستاییان در مورد چالش‌های توسعه پایدار روستایی: مطالعه موردی دهستان ساروق شهرستان اراک فصلنامه روستا و توسعه. سال ۱۲: ۲، ص ۱۵۵.
- حامدی، ف. ۱۳۷۹. جایگاه شورا در اسلام و قانون اساسی. چاپ‌شانانار، ص ۱۸-۱۷.
- رضوانی، م. ۱۳۸۳. مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران. چاپ اول. تهران: نشر قومس.
- سوان سون، ب. ۱۳۷۰. مرجع ترویج کشاورزی. ترجمه ا. شهبازی و ا. حجاریان. تهران: سازمان ترویج کشاورزی.
- شرافتی، م. ۱۳۷۹. آشنایی با قوانین و مقررات زیست‌محیطی. ناشر: معاونت ترویج و مشارکت مردمی جهاد کشاورزی.
- شعبانعلی‌فمی، ح. ا. علی‌بیگی، ح. شریف‌زاده، ا. ۱۳۸۳. رهیافتها و فنون مشارکت در ترویج کشاورزی و توسعه روستایی. انتشارات موسسه توسعه‌ی روستایی ایران.
- صالحی، ح. ۱۳۷۸. وظایف شوراها. نشریه شهرداری‌ها. سال اول، شماره ۱.
- عبدالهی، ع. ۱۳۸۴. تحلیل مشارکت تشکل‌های مردمی و محلی (CBOs) در برنامه‌های تسهیلگری (ترویجی) پیرامون توسعه پایدار روستایی، مطالعه موردی: شوراهای اسلامی روستایی استان آذربایجان غربی، شهرستان‌های میاندوآب و شاهین‌دژ. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
- مهری‌دوست، ح. و فضل‌ی، ه. ۱۳۷۹. سرمایه‌گذاری و اشتغال در نواحی روستایی معاونت ترویج و مشارکت مردمی (دفتر مشارکت و بسیج مردمی). چاپ اول.
- مهری‌دوست، ح. فضل‌ی، ه. ۱۳۷۹. نقش زنان و جوانان روستایی در اقتصاد روستا با تأکید به اشتغال. معاونت ترویج و مشارکت مردمی (دفتر مشارکت و بسیج مردمی). چاپ اول.
- مهری‌دوست، ح. ۱۳۷۹. اهمیت اقتصاد روستایی و بازاریابی نقش‌شورای اسلامی در سازماندهی کشاورزی. معاونت ترویج و مشارکت مردمی (دفتر مشارکت و بسیج مردمی). چاپ اول.
- نوبخت حقیقی، ش. ۱۳۷۹. بهداشت عمومی. معاونت ترویج و مشارکت مردمی (دفتر مشارکت و بسیج مردمی). چاپ اول.
- نوبخت حقیقی، ش. ۱۳۷۹. آشنایی با شیوه‌جلب مشارکت‌های مردمی. معاونت ترویج و مشارکت مردمی (دفتر مشارکت و بسیج مردمی). چاپ اول.

- Akabayashi, A. 2003. Report of the project strategies for social consensus building on the policies concerning advanced medical technologies. Tokyo: Fuji Research Institute Corporation.
- Asadi-Lari, M., Farshad, A.A., Assaei, S.E., Vaez Mahdavi, M.R., Akbari, M.E., Ameri, A., Salimi, Z. and Gray, D. 2005. Applying a basic development needs approach for sustainable and integrated community development in less-developed areas: report of ongoing Iranian experience, *public health*. 119: 474-482.
- Alavitabar, A. 2000. Participation in management of cities, assessment the pattern of participation of citizens in management of cities affairs (global and Iranian experiences), organization of municipalities press, Tehran.
- Corioli, L., Mclean, K., Mokoli, M., Ryan, A., Shah, P. and Williams, M. 1999. Community based rural development reducing rural poverty from the ground up. IMF Annual Meeting. World Bank.
- Fernando, N.A. 2008. Rural development outcomes and drivers: An overview and some lessons. Manila: Asia Development Bank.
- Iranian Rural Development Institute. 2002. Workgroup of rural development, challenges and key opportunities of rural development of Iran seminar.
- Kalantari, K.h., Fami, S.h., Asadi, A., Qasemi, I. and Chubchian, S.H. 2008. Major challenges of Iranian rural communities for achieving sustainable development, American Agricultural and Biological Sciences.
- Maurel, P., Craps, M., Cernesson, F., Raymond, R., Valkering, P. and Ferrand, N. 2007. Concepts and methods for analysing the role of information and communication tools (IC-tools) in social learning processes for river basin management, Environmental Modelling & Software.
- Nomsa, E., Marietta, P. and Barnabas, M. 2011. Factors explaining sustainability of agricultural development projects implemented by nongovernmental organizations in Swaziland. <http://www.aiaee.org/proceedings/116-2011-windhoek-namibia/1446-factors-explaining-sustainability-of-agricultural-development-projects-implemented-by-nongovernmental-organizations-in-swaziland.html>.
- Richardson, J.G., William, J.Y. and Mustian, R.D. 2003. Barriers to participation in extension expanded foods and nutrition programs. *Extension* 41(4). Retrieved 12 March 2008 (<http://www.joe.org/joe/2003october/rb5.php>).
- South African Rural Development Framework. 2005. Report. available on <http://cbdd.wsu.edu/kew/content/cdoutput/tr501/page58.htm>.
- Varmazyari, H. and Hosseini, M. 2009. An investigation of participation of pastoralists of the Dishmook district on rural development projects. *geography and environmental planning* (University of Isfahan).
- Vari, A. 2004. International Water Resources Association Water International. Hungarian Academy of Sciences Hungary, 29(3).

An Investigation of Effective Factor on the Rural Islamic Councils' Participation in Extension about Rural Sustainable Development in Sari

Mehdi Charmchian Langerodi^{1*} and Najmeh Espahbodinia²

Accepted: 1 September, 2014

Received: 4 January, 2015

Abstract

The general aim of the present study is investigating the effective factors on the Rural Islamic Councils' Participation in Extension about Rural Sustainable Development in Sari. The sample size was determined using Cochran's formula. Categorical random sampling was applied in this study and 235 members of the Islamic council were selected in Sari. The methodology for the study consisted of quantity- descriptive and inferential methods. Cronbach's alpha and ordinal θ obtained 77 percent and 78 percent, respectively. The average age of the Islamic council members in Sari was 42 years and 39.33 percent of the council members had a certificate of educational studies leading to a degree. The average age of membership record in the council was 7 years and 91.6 percent of the council members reside in the village. Establishment of new agricultural crops planting and gardening, agricultural and garden crops insurance, mechanized plantation and using types of agricultural fertilization in the first to third rank showed the inclination of the Islamic council members for innovation. Step by step regression results showed that 42.9 percent of the related changes for participation were determined by innovations, communications, social affairs, educational needs and participation in training meetings.

Keywords: Rural, Sustainable development, Participation, Council

---

1 - Assistant Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

2 - Graduated Student, Department of Agricultural Extension and Education, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

(* - Corresponding author email: Mcharmchian2004@yahoo.com)